

*L. Agna Todri
Drejtimit
Herbert*

VITI I VII.

— QERSHUER 1936 —

Nr. 6

NORMALISTI

Vlera e njeriut nuk qëndron
në dijën, por në
vullnetin e fortë

HERBART.

Drejtimi:
E përkohëshmeja "NORMALISTI",
Shkolla Normale
Elbasan.

Shtypshkronja "SAIDE", Elbasan
1936

DHURUAR

NGA

AGNI TODRI

Muzeu i Shkollës Normale

Normalisti

E përkohëshme pedagogjike, letrare, shkencore
DEL NË FUND TË ÇDO MUAJI.

E botojnë nxënësit e Normales.

Editor : Harilla Kuçuli '37.
Sekretar : Hysejn Hashorva '37.
Arkëtar : Jovan Gjerga '37.

Ndihmësit

Polikron Niçe '38.
Panajot Foto '38.
Elami Nimani '39.

**Pajtimi: për gjashtë numra 1 Fr. ari
Nji numër kushton 1 Lekë.**

Dorëshkrimet nuk kthehen.

Pakë fjalë për të dhënë fund

Me daljen e këtij numri "Normalisti", mbyll vitin e shtatë të jetës së 'tij. Me qënë se ka qënë "zakoni", që në fund të çdo viti shkollor të thuhet diçka nga ana e grupit drejtonjës, e shohim t'arësyeshme të themi edhe ne pakë fjalë për punë të kësaj së përkohëshme.

Në fillim të vitit shkollor, në numërin e parë të së përkohëshmes, shkruanim: „ndërsa marrim përsipër botimin e Normalistit „ nuk premtojmë daljen e regulltë të 'tij mbassi nuk varet prej nesh, por varet nga përkrahja e këndonjësve „ I thoshnim këto fjalë me tërë sinqeritetin t'onë; nuk dinim se si do të na vinin punërat, prandaj, që të mos dalim të gabuar, nuk bëmë premtime. Për fat të mirë, siç u-pa, mundimi i ynë nukë vajti kot. Thirja, e bërë prej nesh në fillim të punës, bëri ushëtimën e duhur nder të gjithë arësimtarët, që, siç e kemi theksuar dhe herë t'jetër, nuk munguan të na japin ndihmat e 'tyre. Pra, në se u-botuan të gjashtë numrat e këtij viti me regull, merita nuk na përket neve, por atyre që me kënaqësi përmbushën detyrimet e 'tyre kundrejt së përkohëshmes.

Kaqë për përkrahjen lëndore të këndonjësve. Edhe moralisht të gjithë dashamirët, normalistë dhe mësonjës, s'kanë përtuar së dhëni ndihmën e 'tyre. Përmirësimi i vashdueshëm i "Normalistit", në përmbajtje të shkri-meve, është prova m'e qartë e përkrahjes së pa kursyer të bashkë-puntorvet t'onë. E filluem punën me një "var-fëri", Mungesa e plotë e të hollave dhe e lëndës për botim na detyroi ta nxjerrim numurin e parë pak të

dobët. Por shpresa e jonë për përmirësim ishte e gjallë. Dëshira e jonë e zjartë u çqua në thirrjet e pareshtura që u bëmë përkrahësve dhe bashkëpunorvet; vullneti i këtyre u duk në dhënien e përnjiherët të ndihmave.

Edhe një gjë t'jetër thoshnim në numërin e parë : "o burra ta bëjmë sikurse e kanë dashur themelonjësit e 'tij : një ndërtesë të madhe arësimore .. Ndonjë nga këndonjësit atëhere, mund t'i ketë thënë vehtes : "këta shikojnë shumë lart .. Eshtë e vërtetë se e tepronim pakë duke shpresuar në kaqë gjë, por jo pa-arsye dhe ja sepse : 1. Kushdo që fillon një punë, i shtyrë nga vullneti i mirë dhe i nxitur së mbrëndëshmi, shpreson në shurrë gjëra 2. "Ndërtesa e madhe arësimore .. nuk është një gjë e caktuar; është një gjë "ideale .. që ndjek dita-ditës shkolla shqiptare me evolucionin e 'saj. Çdo lëvizje mendore, në dobi t' Arsimit, sa do e vogël, merr pjesë, jo tërthorazi por drejt për së drejti, n'aritjen e këtij ideai, në ngrehjen e "ndërtesës së madhe të Shkollës Shqiptare .. Eshë mirë që çdo grup, që merr përsipër botimin e "Normalistit .. t'i përvishot punës po me ato fjalë, që thanë themelonjësit e kësaj së përkoheshme dhe që ne përsëritëm, me qëllim, në fillim të punës.

" U kthyem nga E mira ..

Kur dolli numër i tretë i këtij viti, një mësonjës, përkrahës i flaktë nga çdo pikpamje, na shkruante : u-kthyem nga e mira e "Normalistit .. Të frikësuar nga e shkuara, fjalët e 'tij nuk na bënë ndonjë përshtypje. Kujtonim se kush e di se si do të dilnim në fund. M'rho u provua se me të vërtetë "u-kthyem nga e mira .. Me këtë rast shenojmë se "Normalisti .. si vjet mbaroi botimin e 'tij jo me një "deficit .., si përherë, por me një tepriçë të hollash, Me këtë nuk duam të mburrim vehten

(na grupi drejtonjës). Lavdërimet u-përkasin përkrahësve të "Normalistit .. Ne bëmë ç' ishte e mundur, duke përmbashur detyrën t' onë të vogël. E shënojme me kënaqësi se, me gjithë mosbesimin që gëzonte e përkohëshmjia e jonë në fillim të vitit, tani e prumë në një rrugë të mirë. Kënaqemi që i mbyllëm veprimet me këtë gjëndje pse, duke e dorëzuar kështu, u japim mundësin pas ardhësve të drejtonjës ,, të vitit që vjen, të bëjnë edhe më tepër se ne.

Na nuk dijmë në se t' ardhurat kanë vajtur duke u-paksuar ose duke u-shtuar, mbassi s' kemi ndonjë pasqyrë t' atyre të vjeteve të kaluar. Na vetëm një gjë vumë re sivjet : " Normalisti ,, pa as një ndihmë të tepërtë, vetëm e vetëm me pajtimet, përballoi të gjitha detyrimet e 'tij në rregull dhe me një mbetje të hollash e cita, sa do e vogël, ka rëndësin e 'saj. Kjo do të thotë se mjetet e botimit nuk i mungojnë : mjafton një vullnet i mirë nga ana e atyre, q' e marrin përsipër dhe " puna vete mbarë ..

Për të dhënë fund këtyre fjalëvet, lusim bashkëpunorët dhe përkrahësit që ndihmën, që na dhanë neve sivjet, të mos ua kursejnë dhe pas ardhësve t' onë. Në këte mënyrë e përkohëshmjia e jonë do të vejë përpara, pa dyshim. Urojmë që " Normalisti ,, të bëhet shpirti i arësimtarëve, lidhje e ngushtë midis mësonjësvet dhe kandidatëve mësonjës dhe të ecij ngadhënimtar në rrugën që ndjek për dobi t' Arsimit.

" Grupi drejtonjës ,,

Përpara të metave t' edukatës familjare.

Stespa, pseudonimi i njëj bashkpuntori të rivistës " Bota e Ré ", duket se është një arsimtar. Në numrin e dytë të kësaj të përdyjavëshmeje ai prek një plagë me randësi të parë n' edukimin e të vegjëlvet e ndër pëngimët e ndryshme që i dalin përpara mësuesit n' ushtrimin e profesionit të 'tij. N' artikullin e vet ky qet në dritë dâmin e madh, që një rritje e keqe familjare i bjen veprës edukuese të shkollës. Tue kallxue shembuj të gjallë të jetës, Stespa e vën si pa hiri më letër randësin e mësuesit e detyrën e përvujtë por të mundëshme t' arsimtarit të vjefshëm.

Në lidhjen e ngushtë që duhet të ketë edukata familjare me atë të shkollës, artikullisti i shtyllës pedagogjike të rivistës korçare e sheh të vështirë gjetjen e njëj mjeti të volitshëm për t' i shpëtue mësuesi udhëzimeve të mbrapështa, që u ep prindja kalamajvet. E, pa u-lodhë aspak, këtë gjâ u a lën teknikve të degës s' Arsimit Krejtë e kotë! Sa për këtë të keqe që i a brën zemrën Stespës, një mësues i mirë e i ndergjegshëm është teknik sa s' kâ.

Ndër mjetet e shumta që ka në dorë edukatori, për të rritë njers për të nesërmen e turbullt, është pa dyshim edhe ai që pedagogët e quejtën " mbramje prindësh ". Te na kjo nuk bâhet; përjashta është një sënd i rendomtë.

E po ? Qe ! Mjeti që kërkon Stespa prej teknikve arsimtarë për t' i ruejtë camerdhokët nemose pjesërisht nga drejtimet e shtrembëta, që mund t' u api një edukatë prindësh e gabueme, është ai që na do t' a quejshim " mbasdreke prindësh ". Jo ndër qytete kû çdo reformë përpara se t' apë fryt lypset të mblohet prej vjetësh harrese, por në fshat mësuesi e ka krejtë përdorësh me e shi në punë këtë mjet kaq të dobishëm për mirërritjen e kerthijve që i janë besue ndergjegjës së 'tij.

Një herë në muej së pakut, më një lëndinë ku katundarët e kanë zakon me u mbledhë mâ shpesh, për të bisedue njëni me t' jetrin, mësuesi qi është përnjimënd mësues, s' priton me i grumbullue etnit e nxânësve, për ta shmagë përgënjeshtimin, që edukata shtëpijake i bân asaj të shkollës. Ndermjet fshatarve

të butë e të ndëgjueshëm, në mes të katundarve, që ka dijtë me u a hangër zëmërën, ky do të përpiket me këshille e fjalë të përshtatëshme me u a diftue atyne dâmin, që pa u kujtue u sjellin fëmijve të 'tyne. I ambël në fjalë mësuesi do të dijë me u a qarue prindve të të vogjëlve se si pa dashë i bënë djelmët llafazana, përtacë, gënjeshtarë, të mrrudhët e çka është **má z lapera** e hajduta të vegjël. Por ky lloj këshillimi, kjo mënyrë bisede ndermjet edukatorit e prindvet. ky udhëzim që do t' u apë mësuesi atyne, në duer të të cilve mbështetet një pjesë e madhe plotsimit të detyrës së tij, duhet bënë në mënyrë që, tue qá hallet e rrojtes e dertat e dita-ditës, të përmenden edhe sëndet e nevojët e Shkollës, të metat e lajthimet e edukatës familjare. E fjala e 'tij do të pritët mirë, po qe se do të jetë tregue i mirë edhe ai ndaj ata; munda i 'tij nuk do të vejë kot në qoftë se do të ketë mujtë me u hi në zemër bujqve e puntorve, dhe fryti i mësimit të 'tij ka për të qenë i çmueshëm kur ky, tue lidhë këshillet e tija me rresen e ndigjuesvet do të tregohet pjestár i vuejtjeve e dashamir i përmirësimit të gjëndjes së 'tyne.

Nji gjá e tillë, nji "mbasdreke prindësh" do të mujte sejcili mësues me e krijue në fshatin e vet. Të mirat e saja do t' ishin të panjehuna. Ksodoret, jo vetëm edukatori do të vinte në takim me plotsuesit e misjonit të 'tij të naltë, por edhe do të kishte mundësin me u dhënë kohë mbas-kohe prindvet ata drejtime të nevojëshme e të domosdoshme pa të cilat pûna e 'tij do t' ishte me njimij të meta.

Stespa e ka këndue a edhe provue mbase përgënjeshttrimin, që familja i baka edukatës shkollore; por duket se nuk e ka rrahë çeshtjen aqë sa të kërkojë kundrejt kësaj smundje të zorëshme për t' u shërue mjetet që ka një mësues në dorë për ta luftue. "Mbas drekja e prindvet", shumkuj a edhe Stespës ndoshta ka për t' i u dukë nji të bjerrun kohe a edhe nji gjá e pa mundun për t' u bënë nji katund ku **s' hahen bidatet e reja**. Mirë po n' atë vënd, ku mësuesi me të prumet e veta ka mujtë me fitue me fshatarët e dashun, gjithçka është e mundun. Sepse nji që punën e bënë punë, detyrën e ndinë si detyrë do të mundet **má së miri**, në mos kështú ndryshej, me u a ndalë hovin të metave t' edukatës familjare, tue shpëtue kësisojit veprën e shëjtë të mësuesis. E unë them se bisedat e

mësuesit me etnit e nxânësvet me një fjalë "mbasdreket e prindvet", janë mjeti më i vjeshëm për të mbajtur në rregull jo vetëm punën e shkollës fillore, por edhe për t' i ditur fshatarit të bindshëm rrugën që e çon kah një rresë më e mirë, më e nderëshme. Se mësuesi është e lypset të jetë përnjiherit edhe dalzotsi i bujqve të nepërkambun, i puntorve të perbuzun, i katundarve të rrëjtun e i njerzve të verbuemë turpnisht prej të turpnuemvet.

Mizor

Teori e praktikë.

Kur ishim në shkollë, na ngjante puna shumë lehtë kur na kallzonte mësuesi ose e lexojshim vet në libër ndonji porosi të të sjelluni, ndonji këshillë për zbatimin e ndonji mësimi etj. Mirpo tash në praktikë — po të quejmë atë të mëparëshmen teori — ndryshon puna: janë edhe shumë gjëna, të cilat nuk janë zënë me gojë në teori.

Shumë herë në zhvillimin e njëj mësimi veprohet simbas shkallave formale ose tue u-bazue edhe mbi parime t' jera pedagogjike, por më vonë shifet se ai mësim nuk është bërë pronë e mirë e nxânësvet. Pse pra të ngjajë kjo, kurse na kemi shkue me mënyrën analytike e tue u-bazue mbi parimet pedagogjike? Kjo ngjan se e **kuptuemja qindron larg zotnimit**, d. m. th. se nxânsi e kupton një zhvillim, por nuk e zotnon si duhet e, në qoftë se kërkon dishka prej 'tij për atë, ai nuk të kënaq, me gjithë që e ka kuptue.

Rjedh prej kësaj se mbas zhvillimit duhet ushtrimi, por jo një ushtrim me fjalë, po një ushtrim i gjatë, që të përmbledhi edhe disa orë të tjera, veç orës, në të cilin është zhvillue ai mësim.

Zhvillohet p. sh. në geometri të gjetunit e sipërfaqes së katërkandshit. Nxânsi e kupton se që të gjindet sipërfaqja e këtij, duhet shumë gjatsija me gjânsin, por, kur vjen rasti që mësuesi e pyet një ditë t' jetër me gjetë sipërfaqen e livadhit, ku gjinden, hutohet e i ngjan sikur këtë gjâ s' mund ta bájë kurrë. Prandaj duhen bërë shumë ushtrime mbas zhvillimit të mësimi, jo vetëm n' atë orë, që u-zhvillue, por edhe në shumë orë të tjera. Qillon pra puna shumë herë që, mbassi u-kuptue mësimi prej nxânësvet, mësuesi kujton se po t' u bjerri rasti atyneve

ndonji herë, do të munden t'a shtijnë këtë në punë. Mirpo rrehet se, në qoftë se nuk bân ushtrime të tepërme, nxânsit kanë për t'a harrue shpejt.

Kështu më qilloi puna parvjet me klasën e parë në bashkimin e germave : klasa ishte me dy rreshta bankash. U-porositën nxânsit që një rresht të thotë **n** e tjetri **i**. Rreshti që thoshte **i** e shpejtonte të thânen, kështu që, mbas pak kohe, ndigjohesh prej të dy rreshtave **ni**. U-pré e folmja dhe u-kërkue prej tyne ç' ndigjojshin tash në fund. U-përgjegjën se ndigjojshin **ni**. Një nxânës tha shpejtoi rreshti t'jetër, prandaj ndigjohesh **ni**. U-ngrë një nxânës e shkrojti në dërrasën e zëzë **n** nga skâja e rreshtit të vet (nga ana e majtë e drrasës); një t'jetër nxânës i rreshtit **i** u-ngrë e shkrojti **i n** nga ana e rreshtit të vet. (nga ana e djathtë e drrasës). U-kënduen këto veç e veç. I-ja i afro-hesh n-s deri sa i u-afroe fare e këndohesh **ni**. Kështu u-veprue dhe me germat lëvizore **n** dhe **i**, deri sa u-kuptue mirë se **n** edhe **i** këndohet **ni**.

Mirpo kur erdhî puna mbas dy-tri javësh, në të ndamit e rrokjeve në germa, disa nuk mundeshin me e përfitrue se **ma** ka një **m** dhe një **a**, bile, njëni tha se na nuk dijmë më shkruet **ma**. (Ai kujtonte se **ma** është një gërmë e jo dy).

Atëhere mue më rá ndër-mend se ai s'ka faj : duhesh që mbas mësimit, që treguem mâ nalt, të bâhesh një ushtrim shumë mâ i gjatë e me shumë germa të njoftuna. Kuptohet vetiu se mbas zhvillimit të çdo germe është bâ bashkim gërmash, por duhesh një ushtrim mâ i gjatë se-sa u-bâ e mandej të vinte puna ke të ndamit e rrokjeve në germa.

Atëhere në fund të çdo ore shkrimi e këndimi, bâjshem stërvitje të bashkimit të germave e u-pa se mbrenda njëjave e gjymës edhe ata q'ishin mbrapa u-përmirësuen. Në qoftë se ky ushtrim ishte bâ edhe pak mâ përpara, atëhere do të kishim një përfundim ndoshta mâ të mirë e mâ të shpejtë.

Shumë herë prá kuptohet mësimi, por, pa u-fellue mirë në t'e e pa e ushtrues atë mirë, nuk mund të zotnohet si duhet prej nxânësve.

Dhe për pak do të më ndodhte po ashtu në të mbajtunit e kalemit : iu kallzue nxânësve imtisht se si mbahet ai; i u-godit secilit veç e veç. Aty për aty të gjithë e mbajshin mbas porosive të dhanuna, por, mbas pak kohe, harrojshin e gjithsecili

e mbante si t' i vinte atij mâ lehtë. Por këtë e kuptova shpejt e përnjiherësh, se, kurdoherë që kapshin kalem'in me dorë, u duhesh përsëritë "mbani kalem'in mirë", e duhesh vû kujdes për një kohë të gjatë deri sa t' u bâhesh zakon.

Nuk due të them me këto se teoria nuk i thotë këto gjâna ! Përkundrazi, ajo i thotë, por i thotë në një mënyrë të përgjithëshme e jo në hollsina, të cilat mund t' i verejë mësuesi mâ mirë në praktikë.

Libri dhe profesorët na e kanë thënë se mbas zhvillimit duhet ushtrim; këta na kallzuen rrugën e përgjithëshme, por rrugicat kemi për t' i gjetë vetë.

Kuvarati Jorgj '33

Çeshtje nga të jetës s' onë arsimore.

Mësuesit duhet t' i tingëllojnë herë pas here këto fjalë :
Mësoje fëmijën më shumë, duke e lodhur më pakë.

Sikurse dihet, në vëndet e huaja, ku arsimi ka bërë përparime të dukëshme, mësohet fëmija më me pak lodhje. Fëmija, edhe në vëndet e qytetëruara, ku mjetet e konfortet e jetës nuk mungojnë, nuk ngarkohet me shumë lëndë për t' a përgatitur në mbrëmje. Pra, mësuesi i shkollës s'onë duhet të punojë aqë tepër në klasë saqë nxënësi, të cilit i mungojnë konfortet në familje, si mungesë drite, tryeze, qetësije, etj., të mundet t' i përkuptojë punët shkollore lehtë, duke mos u-barrosur me një lëndë të pambajtëshme.

Me gjithë që për ta bërë punën aqë të lehtë e të kuptuarshme duhen mjete të tepërta, mësuesi i kujdesëshëm e gjen kohën e mënyrën e përgatitjes, në mos të së gjithave, të njëj jeseje të 'tyre.

Nuk më duket pun' e frutëshme ajo e lodhjes me një barrë aqë të rëndë të fuqije shpirtnore të individave të njomë, që janë të pazhvilluar trupërisht e shpirtërisht.

Pra, sikurse dihet, një mësim i bërë mbas parimeve pedagogjike kursen kohën e e arsen fëmijën më shumë me më pak lodhje.

Kjo punë është shumë e nevojshme për shkollat t' ona,

mbassi fëmijët rrojnë në një jetë shoqërore të paformuar mirë, ku mungojnë elementet më të qensishme të njëj jetese pak² a shumë të mirë.

Disa mësues janë aqë pedantë, saqë pretendojnë t' apin detyra shtëpije, të cilat dhe në klasët e larta të filllores duhet t' ipen me kufi, edhe në klasët e unjta, duke ua bërë shkollën një vënd mërzitjeje e urrejtjeje. Duket se këtyre mësuesve u mungojnë njohrit më elementare të pedagogjis.

Asnjë punë nuk kryhet duke ndënjur, e aqë më tepër ajo e mësuesis, e cila nuk u ngjan punëve të tjera, që kanë ligje deri diku të caktuara, por ligje që ndryshojnë simbas rrethana-ve të ndryshme, ligje këto që, të zbatuara pa ja përshtatur gjendjes, prishin në vënd që të ndreqin. Së këndejmi del nevoja që mësuesi të jetë gjithënjë në rrymën e përparimeve të ra pedagogjike e të studjojë sistemat e ndryshme edukative, duke u munduar të gjejë atë që i përshtatet vëndit, lëndës, elementit, të cilin ai po gatuan.

Pra, një dije pedagogjike, e cila duhet të vijë gjithënjë duke u shtuar, duhet të zotrohet doemos prej mësuesit, në se duam që ai të nxjerrë një punë të përsosur e jo të çalë.

Vetëm një mësues i pajosur me dije pedagogjike të mirë e jo me një nomenklaturë emrash pedagogësh, që i kushton lodhje punës, mund t'i zhvillojë fuqit shpirtnore të fëmijës, duke i mbajtur këto gjithënjë të freskëta, të gatëshme për të thithur ushqim të ri, e jo t'i mplakij para kohe. Kështu fëmija do të gatuhet medje si fuqi llogjike e fortë.

Pra, të gjitha arrihen, në se do t'a marrim me seriozitetin e duhur mbrendin e kësaj të thenmeje: **Mësoje fëmijën më shumë, duke e lodhur më pakë.**

BAZ

Rrena ke fëmija

Të gjithë e dijmë se një nga veset më të këqija të shoqënis është rrena dhe se përgjithënisht kjo gjindet ke të gjithë fëmmit (me gjithë që në një formë të ndryshme), qysh prej moshës më të vogël. Këtu nuk do të flasim mbi damin që i siell ky ves shoqënis, as mbi rëndësin e së vërtetës, gjana që i din e i kupton gjithkush, por, mbi çka është më e rëndësishme e më e vë-

shtirë: mbi të luftuemit e rrenës në moshën e vogël. Për të luftue kundër një vesi, duhet më parë të dijmë se nga vjen e si zhvillohet ky, për të mundë mbasandaj me e luftue në një mënyrë rrënjësore, prandaj pra po fillojmë nga kjo pikë.

Së pari: A rren fëmija e vogël? . . . Të gjithë do të përgjigjen **po**. Asht e vërtetë se prindët shumë herë, kur marrin prej fëmijë një përgjigje që nuk i përshtatet së vërtetës, përnjherë formojnë meqimin e keq që ajo rren (rrene që nuk ndryshon prej asaj të të madhit) dhe e shfaqin këte me fjalë jo të urta: **Pse rren ti? Kjo që thue është një rrenë sa ke kryet, nuk duhet kurrë me rrej ë, rrena është e leqe, etj. etj.** Në këte mënyrë prindët kujtojnë se bëjnë detyrën kundrejt fëmijvet të tyne, pa u-mundue me vëzhgue e me gjetë se nga vjen kjo rrenë.

Të vijmë prap në pyetjen: A rren fëmija? Simbas shumë psikologëve të sotshëm fëmija nuk rren, por e përdredh, e ndryshon të vërtetën pa qëllim, e pra deri në një farë moshe nuk mund të flasim për një rrenë me plot kuptimin e fjalës, për vetëdijë të rrenës ke fëmija. Kështu p sh. Piaget-i, mbas shumë studimesh e vëzhgimesh që ka bërë në këte degë të psikologjis, ka gjetë se para moshës 7-10 vjeç (e kjo ndryshon simbas natyrës së fëmijë e mbas edukatës) nuk mund të flasim mbi të vërtetën e rrenën ke fëmija, në kuptimin e 'saj moral. 1) Të tjera studime kanë arrijtë po në të tilla përfundime.

Po ta vëzhgojmë çeshtjen hollë, do të shofim se jo vetëm fëmija, por edhe i madhi e ndryshon nganjë herë të vërtetën pa qëllim dhe pa vetëdijë. Ndodh ndër të mëdhej që, kur tregojnë ndonji gjë që kanë pamë, ndëgjue a këndue, hekin e shtojnë ngjarje pa dijtë se ç'bajnë, gjë e cila rrjedh nga influenca që ushtron në shpirtin e 'tyne ndjenja e dashunis, frikës, mëshirës, kuptimet e mëparshme etj dhe vetëm të shqyptuemit e këtyne fjalëve prej gojës së 'tyne i forcon këto të pavërteta e i bënë që t'i besojnë edhe ata vetë. Këto ke i madhi, po ke fëmija? Ka disa arsëyena psikologjike pra që e shtyjnë fëmijë mos me thanë të vërtetën:

Sikurse fizikisht ashtu edhe shpirtisht fëmija ndryshon nga i madhi; përvehtësimi i sendeve e i ngjarjeve të botës së përjashtëme ke ajo bëhet në një mënyrë krejt të veçantë e të ndryshme prej të madhit. Fëmija sendet e ngjarjet që e rrethojnë

1) Piaget—Le jugement moral chez l' enfant—Alcan, Paris, 1933

i kupton ndryshe dhe kuptimi që ajo ka mbi botën është po i ndryshëm. Për ate (fëmin) çdo send ka gjallni, pra nuk din me i dallue gjanat me shpirt prej atyneve pa shpirt (animisme). Shumë herë i ndëgjojmë fëmijt të thonë, ku shofin një fotografi ose një statut: **Pse më shikon mue ai?** Ato kanë frikë të hyjnë në një kishë ku ka fotografija e sende të tjera, që për fëminë kanë një influencë të drejtë. Mb'anë tjetër fëmija nuk din me e dallue unë-in e tij prej botës së përjashtëme, ajo kujton se çka i përket njenit, i përket të gjithëve, kërkon gjana që s'i për-kasin etj. Mbasandaj kujton se gjithëshka është krijuar për t'i shër-bye asaj. Kështu hana e ndjek kudo që vete, shiu, bije për ta lagë ate etj. Ajo nuk mendon se hënë sikurse e shef ajo e shofin edhe të tjerët, këte e kupton më vonë. Të gjitha këto e shtyjnë fëmin të mos tregojë të vërtetën jo pse don me rrejtë, por pse shef e kupton ndryshe nga ne.

Një tjetër arsye e të të përdredhunit të së vërtetës ke fëmija është edhe harresa. Fëmija harron shpejt dhe, nga fantazija e gjallë që ka, zëvendëson ngjarjet me një herë. Ajo nuk është e zoja me e hetue e vëzhgue një çeshtje hollë si i madhi; nga që është e tillë, pranon përgjigjet më të paarësyeshme dhe kështu formon edhe arësyttime më të paarësyeshme. Fjalori i fëmis shumë i vobegët formon edhe ky një arsye, që e pengon të tregojë të vërtetën.

Kuptimi pra që ka fëmija mbi botën e përjashtëme e lehtëson lëvizjen e fantazisë në sende të pavërteta, ku marrin pjesë dëshirat e ndjenjat vetiake, për të ndryshue njimendësin e mos me e dallue këte nga e panjimendëta.

Më në fund dobësija e fëmis, paqëndrueshmënia kundrejt sugjestionit, verejtjevet e qërtimevet, frika përgjithënisht, shembulla e më të mëdhejvet, zotimet e shumta e që mbesin në fjalë të thata etj ushtrojnë një influencë jo të vogël mbi shpirtin e njomë të fëmis dhe bëhen shkak e e shtyjnë këte të mos tregojë të vërtetën.

Se sa influencojnë këto mbi fëmin na e tregojnë përfundimet e studimit që ka bërë në këte degë Cousinet-i bashkë me Vèrel-in: Ndër 402 fëmij, të vëzhguem prej 'tyne, vetëm 10 kanë qenë të zot me u-përgjegjë drejtë mbi çka kishin pamë disa ditë më parë. Të tjerët i kanë ndryshue tue përziem në përgjigjet

e tyre ndjenjat, kujtimet e m'aparshëme, 'andërrimet e tyre etj. 1).

Nga të gjitha këto kuptohet se fëmija më shumë rrehet se sa rren.

Veç këtyneve rrena dhe e vërteta nuk kanë ndonji kuptim moral me rëndësi për fëmijn; ajo e quen më të rëndë gabimin se sa rrenën.

Ndashti, mbassi pamë shkaqet e rrenës, të vijmë në mënyrën e luftimit të kësaj, ose më mirë me thanë, në të përquemit e fëmis drejtë së vërtetës e njimendësis.

A mjaftojnë qërtimet, ndeshkimet etj. për ta përçue fëmijn në të vërtetën? . . . Këto jo vetëm që nuk mjaftojnë, por janë edhe të d'amshtëme, pse e shtojnë atë të rrejë edhe më shumë. Atëhere a duhet të fillojmë nga këshillat e mësimet mbi të këqijat e rrenës? . . . Edhe këto jo vetëm që nuk kanë veçse një efekt të aty-për-atyshëm e që shduket fare shpejt, por nuk u përgjigjen edhe shkaqevet të rrenës.

Simbas shkaqevet që treguem më sipër, kuptohet vetë vetiu se për ta përçue fëmijn në një mënyrë të natyrshtëme në të thënë e të së vërtetës, duhet para së gjithash me zhvillue ke ajo vemendjen, të verejtunit, kujtesën, gjykimin, premi. Për këto duhet me i përçue e me u dhënë rast fëmijvet jo vetëm me pa, por me verejtë gjana të njimendëta, si natyrën me pasunit e saj të pafundëme etj; nganji herë t'i pyesim mbi çka kanë pamë e në qoftë se përgjigjen gabim, t'i nxisim që t'i shofin edhe një herë ato që na tregojnë (në qoftë se është e mundun). Por pyetje nuk duhet t'i bëjmë edhe shumë fëmis e sidomos jasht rrethit të njohivet të 'saj, se atëhere ajo do të na përgjigjet me fjalë të pavërteta, vetëm e vetëm për të mos ndejtë pa folë. Mb'anë tjetër, sikurse e ka verejtë mjaft mirë Cousinet-i, fëmija shumë herë përgjigjet në një mënyrë që të kënaqi pyetësin e për t'i b' qejfin atij. Duhet t'i kemi para sysh këto e të ruhemi nga të tilla përgjigje.

Veç këtyneve, shumë lojna, punë dore etj. e ndihmojnë kuptimin e të së vërtetës e të njimendësië ke fëmija dhe, tuj e vumë këte në përpjekje të erejtë me sendet, i zhvillojnë premin e të verejtunit. Gjithashtu edhe vizatimi, me anë të të cilit fëmija shfaq e kopjon ato që shef e që ndien, ndihmon në kuptim-

1) Rev. La Nouvelle Education, juin 1934

in e në të shfaqunit e sendeve të njimendëta. Fëmijit kanë qejf me vizatue (shkarravitë). A nuk i shofim këto, porsa t'i bjerë kalemi ndër duer, të shkruajnë nëpër mure, dyer etj. Vizatimi është një ushqim i nevojave të natyrshme të fëmijës. Këtu prirje mund ta edukojmë. Nuk do t'ishte keq, besoj, sikur një nga lojnat e fëmijës qysh para moshës shkollë t'ishte edhe pllaka e kalemi, ose më mirë një fletore, ku fëmija të mund të vizatojë sa herë t'i dojë qejfi e pa qenë urdhënue e detyrue prej prindëve. Në këte mënyrë edhe muret do të jenë më të pastër edhe nangat do të kursehen së bërëtituni; mos shkruaj në mur!

Thamë se shembulla vepron edhe ajo mbi të thënë e së vërtetës; për këte prindët duhet të ruhen e të mos flasin rrena me bisht në sytë të fëmijëve. Asht për t'u-verejtë se shumë herë familja e përçon vetë fëmijën me përdorë rrena tue shdukë sinqeritetin: "merre këte, por po të pyesi motra mos i rrëfë, thuj-i....". Në këte mënyrë familja i mëson ato si me rrejtë e si me u-tregue ndryshe nga ç'janë dhe më në fund me një mënyrë shumë të këndëshme e të sigurtë. Pra në familje duhet të mbretnojnë sinqeriteti e të zhvillojmë kurajën e fëmijës, mbassi, sikurse thamë, nga frika e nga dobësija rjedhin mjaft rrena.

Të gjitha këto më duket se rrjedhin nga që familja nuk e njef fëmijën, sikurse këjo nuk e njef botën që e rrethon.

Të fillojmë pra me i njoftë më mirë fëmijët t'onë, se sigurisht e vlen barra qiran dhe mos të kemi frikë se na shkon mundimi kot!

S. Paparisto

Fuqija edukative e shoqërore e fjalës.

Fjala është dhurata më e madhe, që natyra i ka falë njeriut. Bashkë me këtë njeriu është i pajisur edhe me fuqi mëndore, me vullnet e ndjenja.

Po ç'farë përdorimi do t'i bënte njeriu prodhimit të këtyre fuqive, sikur të mos kishte një mjet që t'i çfaqte, t'i përjashtonte e t'i krahasonte me ato të tjerëve?

Mendja e njeriut e mveshur me fjalën, fiton një zotësi e vëprim të math.

Fjala e nxehtë dhe entusiastike e atij që e flet, e prek zemërën e mëndjen e atij që dëgjon; e zgjon dhe e bën atë të mendojë si ai që flet e t'i bindet.

Është shumë e madhe fuqija e fjalës dhe shumë me rëndësi janë efektet që kjo prodhon, qoftë të mira ose të këqija.

Fjala është një lidhje vëllazore ndërmjet popujvet dhe qytetërimi i sotëm i a detyron fjalës gjithë shvillimin dhe përparimin që ka bërë. Pra, kurse qytetërimi varet nga shkalla e kulturës dhe e edukatës së një populli, kuptohet vet-vetiut që fjala është një mjet veprimtar e i nevojshëm për edukatën.

Me anën e fjalës-që në vjetet e para të foshnjëris zëvendësohet nga një gjuhë e veçantë, e përbërë prej të biriturash e gjestesh-fëmija çfaq nevojat, dëshirat e vullnetin e 'tij. Nga të qeshurit e nga lëvizjet që bëjnë, kupëtojmë se mëndja e zëmra e vogël e 'tij nuk janë të pandjeshme nga fjalët e nga përkdheljet, që i bëjnë e ëma.

Qysh atëhere fjala fillon veprimin e 'saj edukativ e moral n'atë krijesë të vogël.

Pedagogjistët janë të gjithë në një mëndje mbi methudhën e edukatës familjare, e cila është **methudha e fjalës**.

"Fjala e gjallë zbret gjer në mëndjen e atij që e ndëgjon-thotë Rayner-i-kurse fjala e shkruar kërkon që këndonjësi të hypij në mëndjen e atij që e shkruan.."

Duke folur mbi Girard-in, një shkrimtar kështu shkruan mbi këtë mësonjë të dëgjuar. i cili i dha **fjalës** vlerën që meritonte: "... fëmijit kuptonin e dëfreheshin. pse mësonjësi (Girard-in) me fjalën e tij kishte zbritur gjer tek ata, në mënyrë që t'i ngrinte pastaj shkallësisht gjer te gjërat më të larta.."

Me gjithë këtë, nuk duhet të flasim tepër në mësim duke mohuar çdo punë mendore e vetë-veprim të nxënsit dhe ta lëmë këtë vetëm si dëgjues; gjithashtu dhe vetveprimi i tepëruar, pa ndihmën e fjalës, nuk sjell në mësim përfundime positive e sistematike.

Fjala duhet të jetë si një udhëheqëse, si një ndihmëse e mirë, duke drejtuar mëndjen e fëmijvet dhe vetveprimin e 'tyre. Rëndësija e fuqis së fjalës nuk çfaqet vetëm në lëmë t'edukatës, por edhe n'atë shoqëror. Këtë gjë e shohim në ligjëratat e në konferencat që mbahen. Sa gabime, sa paragjykime e sa e sa gjëra qesharake çrrënjosen nga mëndja e popullit me anën e fjalës!

Shum' e madhe, pra është fuqija edukative e shoqërore e fjalës! Vetëm duhet që kjo të përdoret për të mirën e përparimit e të qytetërimin njerëzor edhe mësonjësi duhet të dijë të përfitojë nga fuqija magnetike e 'saj.

V. Nasto

Kujtime mësuësije.

Nji ditë u çova heret e shkova në shkollë. Prej dritsores së dhomës, po i shof nxënësit e klases s' eme, tue ardhun në shkollë me petka të reja krembtjeje. Mbajshin nder duer edhe nga nji dhunti të vogël. Të vegjël tue kë në, kishin marrë vesht se atë ditë kishe ditën e ëmnit. Kush më kishte prû nji lapcë, kush nji copë llokum e ndo nji nji tubë lule të hieshme manu-shaqesh e drandofillesh.

Me të pâm t' atyne fëmijve u gëzova për së tepërmit. E me arsye, pse çdo shëj dashtnije e mirënjoftësisje qi më vinte prej fëmijve të mi, m' a pakonte mundin e m' a bante mâ të lehtë detyren e naltë të mësuësis.

Por nder të gjith nxënësit e mi, Tonini, mâ i vorfni nder 'ta, nuk më paraqiti kurgjâ. Veç vrejta, se prej ftyrës së zymbët së tij, aj fëmi do të pësonte shumë.

E thirra, e avita pranë meje dhe i shterngova doren. Tonini muer zëmer prej perkdheljeve, xuer prej xhepit nji kuti të vogel shkrepash, m' a hudhi nder duer e iku i kuqun prej marres.

Une pa t' jeter e çela dhe pësh..... A mund ta dini çka? Tri copa sheqer kafjet.

E mora persri afer dhe e pveta: "Tonin e kush të ka diftue se m' a ka andja fort sheqerin?.."

"Kerkush .. më pergjegi, "por m' a ha mendja. Edhe mue m' a kande fort .."

"Prâ ti ia paske lypë nanës sheqerin per me m' a falë mue .."

"Jo .. tha Tonini "nanës nuk i kam lyp gjâ, janë të mijat, i kam ruejte vetë .."

"Por ti si kë bâ me i ruejtë këto sheqera? .."

"Nana e eme, kûr per çdo mengjez ha buk me lang elbit, më qet në tas nga 'i kokerr me e ambeltue. E une tinës i a kam hjekë sheqerin .."

"Po langun e elbit si e kë pi? .." e pveta i permalluem.

"E piva t' idhët .. m' a këthej Tonini tue qeshë.

I u fala nderës me gjith zëmer para të gjith dhe e çova në vend.

Ç' atë ditë e mbrapa Toninin nuk e pësh mâ në shkollë. Perendija i dhuroftë nji ardhmeni të lume, por edhe në kjoftë

se kjo ka me kë në e dyshimët, aj do ta ndijë vedin të lum, mbassi ndryen në zëmer, vizarin më të çmueshmin, virtytin më të pastrin e më fisnikun : Mirënjoftsin.

Sikur të vinte Tonini i vocerr në dhomen e studimit t' im, kishte me pa në raft, pòs libravet të mësimi, edhe një kuti me tri copa sheqer, veshë me një leter qi mban : një datë, një ëmen e një mbiemen.

Shkoder

Tomë Gjyshja.

Condorcet

Edukimi i shpirtit me anën e ditunive fizike e natyrore.

Studimi, edhe elementar, i ditunive natyrore është mjete më i sigurt, për të zhvilluem fakultetet intelektuale të njerzvet, për t'u mësuem me arsyetuem drejtë dhe me analizuem idet e 'tyne mirë. Tue iu-vumë letërsis, gramatikës, historis, politikës, fillozofis përgjithnisht, mundet të fitojmë pa dyshim një premi, një metodë, një llogjikë të shëndosh e të thellë e sa do qi munt të mos dimë ditunit natyrore. Shëmbëlla të mdhaja e kanë provuem këtë gjë; porse njohnit elementarë në këto dega nuk janë aq të dobishme. Me të vërtetë përdorin arësyeen, por nuk do ta formojshin. Kjo vjen nga se në ditunit natyrore idet janë ma të thjeshta, të çfaquna në mënyrë të preme, përveç kësaj se gjuha është më e përsosun dhe se po ato fjalë në 'to fitillojnë më kthjellët po ato ide.

Elementët janë në 'to një pjesë e vërtetë e shkencës e shtërngueme në kufij të ngushta, porse të plota në vet-vehte. Shkencat natyrore i apin akoma arsyes një mjet për me u-ush-truem, sidomos në rini. Nuk ka fëmijë qi, në qoftë se nuk është krejtisht i marrë, të mos mund të fitojë një farë shprehije për vëmendje të gjallë prej mësimet elementare të historis natyrës ose të bujqsis.

Këto shkenca janë kundra paragjykimet, kundra vogëlis së mendjes, mjete në mos më i sigurtë, të paktën më i përgjithshëm se sa fillozofija vetë. Ato janë të dobishme për gjithë mjeshtërit e është punë e lehtë të shikojsh se sa do t'ishin më tepër të dobishme, në qoftë se do t'ishin të përhapuna kudo

nji. Ata qi ndjekin përparimin e 'tyne shohin t'afrohet koha' në të cilën dobija praktike e zbatimit të 'tyne do të zgjanohet, aq sa nuk do të pandehesh, në të cilën përparimet e shkencave fizike do të prodhojnë një ndryshim të shpejtë e të lumtun n'artet. Mjeti më i sigurtë për me shpejtë em këtë ndryshim është të përhapunit e ktyne dijënive në të gjitha klasat e shoqëris dhe të lehtësuemit e mësimit të 'tyne.

E përktheu nga Frangjishtja
Faruki Vrioni V. D. V. '38.

Kafshët memece.

TË LUTEM NJERI:

Foli fjal' t' ambla, përcjell buzëqeshur,
Kafshës së dobishme që për ty punon,
Krijesës fat-zezë, që duke e ndeshur
Mundimin e jetës, ty ta lehtëson.

Ndaj kafshës memece, sillu njerëzisht
Epi që të hanjë aq sa ka nevojë,
Kurrë mos e rrih ashtu barbarisht
Se një gjë e tillë do të t'poshtërojë

Në jetën t'onë të përditëshme ne, pa tjetër, jemi në përpjekje të ngushtë e të gjallë me kafshët shtëpijake dhe u huajmë atyre një shpërblësë më të madhe se sa po i çpërblejmë sot për shërbimet dhe ndihmën e pa-çmuar që na japin duke përkrahur çapin e qytetërimit që ne gëzojmë në shekullin e sotmë.

Ata që kanë kënduar rrëfenjën e Robinson Crusoe-it, detar i cili, pas si u mbyt anija, mundi me shpirt-në-hundë të shkelte tokë mbi një ujdhesë të shkretë e të pa-banuarshme, do të sjellin ndër-mënd se sa shpejt i bëri shok e miq kafshët e ndryshme që gjeti atje; dhe me ndihmën e tyre . . . si thonë . . . „mbajti frymën,, deri sa shpëtoi e iku prej ati vëndi të vetëmuar. Sikur të pësonte ndonjeri prej nesh atë që pësoi Crusoe por fare më ndryshe, d. m. th. të shkelte mbi një nisi, të shkretë e të vetëmuar, ku të mos kishte asnjë frymorë të gjallë . . . as kuaj për të hypur e për tërheqje, as qe për të lëvruar tokën, as lopë e dhi që të na jepte qumësht, as dele që të na jepte lësh, as pula të pillnin ve për ne, as qen për ruajtjen dhe shoqërimin t'onë, as mace për t'u shtrirë ngjat vatrës, as zogj për të

kënduar këngët e 'tyre të magjepsura, as një krijesë e gjallë për të na shoqëruar, as një zë gjëje të gjallë dit' e natë, vetëm heshtje varri e vetëmi ku do; pa-pasur ushqim t'jetër veç rrë-njëvet që mund të nxirnim nga toka duke e rrëmihur këtë dhe pa lëndë veshjeje e mbathjeje veç lëkurës së pemëvet, atëhere, kishte për të mësuar se sa u-detyrohet këtyre krijesave të gjora të cilat, Natyra na i ka dhënë për dobin t'onë. Dhe prej asaj dite e prapa, po qe se shpëtonte, sa mirënjohës do t'i ishte Natyrës, që i a dha ato dhe sa me mirë-dijë e vlerë kishte për t'i përfillur shërbimet e 'tyre.

Thonë ata që merren me të këtilla studime se, sikur të vriteshin a po të zhdukeshin vetëm zogjtë, neve nuk mund të jetojshim më mbi Dhe, pse kandrat, me të cilat ushqehen këto krijesa, kishin për t'i rrënuar dhe çfarosur bimërat, kështu që bashkë me zhdukjen e këtyre kishte për t'u zhdukur jeta nje-rëzore edhe shtazore.

Qeni është shoku më besnik i njeriut; qoftë i varfër a i pasur ky kurrë nuk e shkreton, i vete të zotit kur hyn në ka-solle po me atë gëzim që do ta ndiqte për në pallat dhe kërkon si shpërblim vetëm fjalë t'ëmbra dhe të mbeturat e tryezës së 'tij. Macja, duke i pastruar mijtë, i bën shtëpit t'ona më të qeta.

Kafshët dhe vetëm kafshët janë ato që e bëjnë botën mbi të cilën rrojmë ne, më të këndëshme dhe jetën t'onë më të lumtur. Ato i shtojnë hijeshi dhe paqë lëndinave me blegërimën e 'tyre. I bëjnë pyjet të prehshëm me këngët e 'tyre të ëmbra dhe me pëndët ngjyra-plotë. Ato mbulojnë e mbushin me format e tyre të shkëlqyera lumenj, pellgje, liqene dhe oqeanë.

Mirë po, fat-keqësisht, këtu në vendin t'onë, kafshët, për të cilat më lart shënuem se: janë shërbenjësit e pa-lodhur të gjallëris njerëzore, mbi të cilat njeriu vepron por si një parasit, jo vetëm që nuk mbahen dhe ushqehen pastër e me rregull por, për shpërblim të mandit që derdhin duke ia bjerrë bujkut jetën më pak të zorshme, rrihen pa as më të voglën mëshirë. Kjo gjë, pa t'jetër, është një mëkatë e pa-falshme, pse, nuk ka gjë më shpirt-tronditëse dhe çnjerëzore kur shpaguehet mirësija me dhunë.

Këtu nuk dëshërojmë të flasim për bujkun vërsë-shkuar pse e dimë që është e vështirë, në mos e pa-mundur, t'i stër-hollojmë atij, me anën e këtyre rreshtave ndjenjën e mëshirës

e të mirënjohëtës. Këjo gjë, kishte për të qenë e këshilluarshme për brezin e ri... për atë brez shpresë-dhënës, i cili, nesër do të nxjerri në dritë qytetarë të ndershëm, punëtorë dhe zemërdhimsur. Por edhe këjo s' mjafton. Rinija, prej vetiu, nuk mund të çmonjë vlerën e lartë të kafshëve të mjera dhe të dinjë mirëfillit pjesën që ato luajnë mbi jetën e njeriut... mbi jetën e kësaj krijese që dëfitehet kaqë mos-mirënjohëse. Atëhere, vetvetiu, ngrihet pyetja: „Kush do ta marri, pra, përsipër një të tillë barrë?“. Dhe neve i përgjigjemi kësaj me besim të plotë: **MËSONJËSI**. Vetëm ky apostull, që predikon moral, arrësim dhe dituri. Vetëm ky mund ta nxjerri në krye një gjë të këfillë pas si brezi i nesërmë ka për të kaluar nga duart e e këtij. Ky duhet ta udhëzojë nxënësin, që të dinjë çfar të bënë e çfar të mos bënë; ta nxiti interesin dhe t' i krijonjë ati një dashuri për kafshë duke i lëvruar atij një ndjenjë të fortë drejtësisje të pjerur nga dhëmbshuria. Po qe se mësonjësi ndjen vetë interes për këtë mësim ay gjen mënyra të pa-numërta që t' i bënë edhe nxënësit t' interesohen. Ay mundet të japi mësim me anën e shënimevet të përshtatëshme të rastit si b. fjala:

Është në dobin t' onë të kujdesemi për kafshët shtëpijake.
Kur një kalë është i xehtë, epni çdo kohë pak ujë por shpeshë.

Peshku duhet të vritet saktërisht në atë kohë që nxirret prej uji.

Kafshët gëzojnë të drejta si edhe njersit.

Shpirt-keqësija dhe keq-sjellja ndaj kafshëvev rrëzon poshtë personin që e vë në praktikë.

Është një mëkatë, një mënxyrë dhe pa-burrëni të shpërdoroni kafshët e pa-fajshme dhe memece.

Ay, që sot vret a shpërdor një kafshë, nesër mund të vrasë a të shpërdori një njeri.

Mësimi që ka për qëllim mbrojtjen e kafshëvev mund të kryhet duke e bashkuar këtë me mësimet e tjerë të shkollës. Një vrejtim i vogël, do ta aftësonjë mësonjësin për ta bashkuar subjektin, me të gjitha ose të paktën me ato dega të zakonëshme që mësohen. Ky mësim mund të lidhet fare lehtëzi me Mësimin e Jetës, me Vjerrshën, me Historinë e Natyrës ose me Gjuhën dhe Këndimin.

Në mësimin e vjerrshës të shtyhen nxënësit që të thonë përmëndësh vargje mbi kafshë. Edhe në këndim kemi ca pjesë të këtilla, por, mësonjësi që zotëron një gjuhë të huaj mund të sakrifikonjë pak kohë për të përkthyer nga gjuhët e huaja. Kur epet mësimi i gjuhës, rrëfenja të folura a po të leçitura, mund të riprodhohen ose hartime mund të shkruhen mbi subjekte të përshtatshëm. Mësimi i jetës e i Historis së Natyrës lejon një rast të mirë për të rrenjosur në shpirt të nxënësve dhëmbshurin për kafshë. Cilido mësonjësi mund të vepronjë për bukuri në këtë mënyrë. Koloneli Parker ka thënë se. " Secili fëmijë është një natyralist i lindur „. Lejoni fëmijën të vërrenjë, të vizonjë, të flasi edhe të shkruanjë mbi kafshët që njeh. Lejoni atë të shënonjë mënyrë-jetesën e 'tyre dhe të mësonjë se si duhet të kujdeset për 'to. Atëhere kurgjë t'jetër s' është më e sigurtë se sa ajo që ay ka për t' i dashur ato. Është njerëzija e pa—ditur dhe jo populli art-dashuronjës që çfytërzon dhe shkatrron statujat e bukura. Pra është personi ignorant ay që dëfthet shpirt keq ndaj kafshëveve dhe jo ay që i ka studjuar dhe interesohet për 'to.

Një mënyrë që më duket mua më e lehtë dhe efektive është të udhëzuarit e fëmijëve që të interesohen me anën e pikturavet. Këto me që u mungojnë mund të porositen përjashta. Merreni një fytyrë kafshe, të citosun në një kornizë, dhe bjereni në klasë. Pyetni fëmijët në se e pëlqejnë këtë të rrijë e varur në mur të klasës së tyre, dhe verreni mirë entuziazmin me të cilin ata do të përgjigjen " Po, Z Mësonjës „. Që të keni përfundime të mira, kini kujdes që të bëni planin përpara se të filloni. Bëjeni mësimin që të na krijoni intereres. Të jini të kthjellët dhe të shpirtëruar. Epni mësim të natyrshëm të përshtatshëm dhe të kuptuarshëm. Mos teprohi. Epni mësim me durim e jo të mërzitshëm. Largoni çdo përkufizim topik jo familjar. Largoni ndjenjën e dobët dhe rrëfenjat e pa-qëna. Mos përshekruani sqena kryengritëse. Mos i dëftoni klasës fytyra gjuajtjesh a po betejash. Mos e bëni mësimin të ashpër dhe formal

SHOKË — MËSONJËS, le ta bëjmë mësimin t' onë më të pasur dhe më të fuqishëm. Le t' u apim fëmijëve t' onë diçka të ndryshme, të re dhe ftonjëse për 'ta. Le të zgjatemi akoma më lark për hirën e kafshëveve të gjora memece. Le të shtrihemi

dhe të fusim brënda punës s' onë " Mësimin për mbrojtjen e Kafshëvevet „. Le t' i vëmë në veprim të përbashkët si trurin ashtu dhe zëmrën (shpirtin) Le të bëhemi ngrehës karakteresh. Një punim i 'tillë ka për t' i detyruar njerëzit të kupëtojnë të vërtetën kaqë me rëndësi që mësonjësija është shkenca më e thellë, arti më i lartë, mjeshtërija më fisnike.

Hasan A. Spahiu.

Lëvizje edukative.

Francë

Në Tetorin e vitit të kaluem parlamentit iu paraqit një projekt mbi reformën e shkollave normale. Si mbas këtij projekti shkollat normale marrin një karakter universitar dhe hyjnë në radhën e shkollave të nalta. Studimet do të zgjasin 2 vjet e do të jenë krejt pedagogjike e psikologjike, kurse tash, që kanë një karakter mezatar, studimet zgjasin 3 vjet dhe nxënësi i dalun prej 'saj mund të hyjë n' universitet po me ato drejta t' atij që ka mbarue një gjimnas a lycé.

Zhurma që ka prodhue ky projekt reforme në Francë është aqë e madhe, sa që s' ka ngelë revistë e gazetë pedagogjike e politike pa e rrafë kët çeshtje. Mendimet për, dhe kundër janë të shumta dhe, çka është më interesante, deputetët e së Djathtës e mprojnë, kurse ata të së Majtës e kundërshtojnë me fuqi të madhe, pra një rrymë krejt e ndryshme prej asaj të Spanjës. Në Spanjë para dy vjetësh u rraf po kjo çeshtje dhe përkundrazi me Francën : e Majta e mpronte dhe e Djathta e kundërshtonte ! Ja pra si ndryshojnë dhe mendimet si mbas shteteve !

Drapi i tuberkolozit. — Si mbas statistikave të fundit në 5 vjet 15000 fëmij e djelmosha kanë vdekë në Francë prej tuberkolozit, që i bjen 153 ndër 100000 banorë, kurse n' Angli-terrë, e cila vjen mbas Francës ndër kaq banorë ky numër është 83. Si mbas vëzhgimeve të mjekëve shkaku është se fëmijt nuk ruhen nga kjo sëmundje, e cila është tepër ngjitëse. Gjithashtu edhe sistemi i sotshëm i shkollave fillore e barra e rëndë, që i ngarkohet të vegjëlvet në shkollë e në shtëpi janë përgjegjëse të kësaj korrije të parakohëshme. Pra masat : me i ruejtë fëmijt nga përpjekja me të këtitllë të sëmundë (e çdo gjë që përmban

të këtillë mikrob). me përmirësue higjienën shkollore, familjare, punën mendore e fizike në shkollë e në familje.

Gjermani

Qeverija e Reich-ut ka vendosë krijimin e shtëpijave **“ Kombëtaro-politike ”**, të cilat do të formojnë ajkën e qytetarëve, që ka me sigurue njisin e popullit gjerman rreth idealit nacional-socialist. Këto shtëpija do të jenë internate. Programet mësimore do të jenë të veçanta. Pagesa do të jetë për çdo fëmijë prej 0 deri 150 R. M. (afër 182 fr. ar në muejët)

Spanjë

Si mbas statistikavet t' Institutit psykotechnik të Katalonjës, ndër 2264 fëmijë prej 11 deri 15 vjetsh, që janë vizitue para se më zgjedhë mjeshtërin që do të marrin, afër 50% kanë dalë të sakët, d. m. th. pa të meta fizike. Ke më të shumtë të metat janë në organet e të pamunit (afër gjymca), mbasandaj, shumë më të rralla: dobësi në organet e frymës, të qerthëllimit e të sistemës nervoze.

Po ndër fëmijët t' onë vallë sa do të jenë të sakët? Specialisti i hundëve në Tiranë vitin e kaluem i nxuerr më se 50% të fëmijvet të shkollavet fillore të gjymtë nga hundët e nga fyti dhe ai i syvet një numur më të vogël. Ndoshta për këte vit do të kemi statistika më të sakta.

K u s h k o n ?

Nuk e din as vetë. Asht një shpirt i mjerë e, si hije e arratisun nga mbretinija e shpirtënvët, lyp ngushëllim. Dheu don ta përpijë. Dallka e tërbueme e detit kërkon ta fusi për gjithmonë në gjë të vet

Nji zâ i flet me butsi :

— Ku shkon, o shpirt i mjerë? Shter-i lotët dhe afro-u pranë meje. Më trego se ç' të mundon. Ndoshta do të ketë ndonji sherim për ty Pse të mërzhitet jeta në këtë moshë kaqë të rë kur duhet të jeshë më i lumtun se kurrë?!

— Ah, o zâ shpresedhânës, pse më flet? Pse më pyet se ç' kam? Unë humba atë, që i falte dritë e bukuri gjânave për

syt e mi, dashunin. E mbolla dikur si lule të çmueshme në një zëmër. Por kjo një ditë e shkuli pa mëshirë lulen t'ëme e pa turp nguli aty një t'jetër . . . Ç'atëhere m'u-shkëput fija e vetme e shpresës për jetën e bardhë, që andrrova e prita të shkoj! Sot po arratisem në mbretin t'ande me mendime të frikëshme . . .

— Mos u-ngut, o shpirt i dashun! Ngul-e në mendje se gjithshka lén që të shuhet ndonji herë . . . Kështu është përjetësimi.

Ti e ke në dorë shërimin t'and. Ndiz-e prap atë kandil të jetës, për të cilin kujton se t'është fikun për gjithmonë. Ti vetë pastaj çoj-e atje, ku nuk e shuen askush, deri sa të fiket vetiu për t'u-ndezun përsëri

Qikapiku

Baudelaire.

I vetmuari.

“Kë do më shumë, njeri enigmatik, folë! t'et at, t'et' emë, t'et motër a po i'ët vëlla?”

— Nuk kam as at, as mëmë, as motër, as vëlla.

— Do miqtë?

— Po perdorni një fjalë, së cilës nuk ia di kuptimin gjer tashti.

— Atdhen?

— Nuk e di në ç'gjerësi ndodhet.

— Bukurinë?

— Do ta donja më gjithë qef, Perëndeshë e të pavdekur.

— Floriria?

— E urrej sikur ju urreni Zotin.

— Eh! Ç'farë dashuron ti pra, i vetmuar i çuditshëm!?

— Dua retë, . . . retë që kalojnë, atje . . . atje, . . . ret' e mrekulluarshme.

Këpucari i fshatit.

Usta Peçi ishte këpucar, por vështronte më tepër punët e t' tjerëve se këpucët e 'tija. Ishte një burr i vogël e zezek; me një hundë si grep, që i shikonte të gjitha, flitte për të gjitha e i dinte të gjitha, e për atë, as gjë nuk ishte e bërë mirë. Duke kaluar nëpër rrugë, i lëviste duart' aqë shumë, sa një ditë gremisi nga koka e një vajze një kovë plot me ujë, kështu që u-lag i tëri. " E humbur ! „ bërtiti duke u-shkundur : " nuk më pe që t' ishja nga pas ? „

Kur tërhiqte spangon me këllefin e gjishtit të math, i hapte aqë shumë duart sa, ndonjë që ndodhej afër tryezës së tij, e kënaqte me grushta brinjëve. Me atë, as një punëtor s' mund të qëndronte më tepër se një muaj, sepse edhe puna e bërë mirë nuk e kënaqte. Vërat e këpucës ishin shumë të mëdha, takëmi ishte prerë mos më keq. Këpucët ishin njera m'e madhe e tjetra m'e vogël. " Ky shuall nuk është rrahur si duhet „ E me një herë, rrëmben një kallup e e kërcet mbi kurris të punëtorit. " Kështu duhet rrahur shualli „.

Çdo njeri e mbante për as gjë; por ai s' bënte fare sepse nuk qëndronte në një vënd as një minutë. Në mëngjes, pasi të kish ndezur zjarrin gruaja e tij, ai kërcente nga shtrati, shkonte në kuzinë, ashtu i zbathur, e bërtite: " E, shtëpinë do të djeksh ? Nuk kushtojnë gjë drutë, ë ? „.

Kundrejt shtëpis së 'tij ndërtonin një shtëpi të re. Ai qëndronte gjithënjë në dritare e gjëndeje, në punë duke bërë fjalë mbi çdo gjë.

" Çë ? Zall i kuq ? S' ka për t' u-tharë kurrë. Gjithënjë lagështirë ka për të pasur n' atë shtëpi. Kurrë s' kanë për të pasur shëndet të mirë. Duhet të jetë rërë, e jo zallë. Po tullat ? Ej, përse i vini ashtu shtrëmbër ? Kini për të parë që shtëpia do të bjeri më përpara se të jetë mbaruar ! „ U jipte nj' a dy të shara, e pastaj ngrihej me një herë, zgjithte përparsen, e thoshte : " S' është në rregull : do vete t' u thom edhe një herë ! „.

Takonte zdrukturët.

" Ej, nuk shikoni që këjo mbulesa do zbërthyer ? Vini drejt ata cimbidhe (1), që t' u-bekojë Zoti ! „ E me një herë

(1) Trenjërë të vegjël që vihen për mbi të mëdhenjtë, në çati.

rrëmben një sqepar nga dora e një zduktari, për t' i treguar si duhej bërë. Ja tek kalon një karrocë plot me baltë argjili. E ai vërvit sqeparin e vrapon pas karros: "Budalla që je! Si i vihen kafshë kaqë të ra një karroje kaqë të rëndë? Të varfërat kafshë!.."

Karrocieri nuk përgjigjet e këpucari, plot me inat, kthehet në tryezën e 'tij

Duke u u-lur, rrëmben një këpucë nga duart' e punëtorit. "Po këjo? Gjithënjë të kam thënë, që këpucët të mos priten kështu t' ulëta! E kush dëshëron të blejë këpucë të tilla? Këto janë dy shapka. Oh! të ta thom e të ta rithom? Unë dua të jem i bindshëm.. "Usta.. përgjigjet punëtori. "Ju kini të drejtë. S' kam ç' të thom. Por këto i kini prerë e qepur ju. Unë i preka vetëm që t' i ngrë nga toka pak përpara kur ju i lëshuat të binin. Por edhe një ëngjëll s' kish për t' ju kënaqur!.. Mbi gjithë këto, një natë pa n' ëndërr si kur vdiq e sikur gjëndeje në rrugën e parajsës. Si arriti në portë, trokëlliti, e Shën Pjetri e hapi për të parë se kush ishte. "Oo: qënki ju usta Peçi. Hyni; pa një gjë! Vaj halli në qoftë se kritikoni ndonjë gjë nga ato që do të shihni. Mund t' u ngajjë keq!.."

"Eh! i dashuri Shënjt, mundnit ta kursenit frymën.. i tha ustai: "i njoh sjelljet e mira. Faleminderit Zotit, këtu çdo gjë shkon mirë. Nuk është si në tokë.."

Pra, hyri e u-vu t' eci nëpër qiell. Ai vështronte nga të gjitha anët, në të djathtë e në të majtë. Me gjith' atë, herë pas here, bënte ndonjë tundje me kokë, e murmuriste në mes të dhëmbëve. Më në fund pa dy ëngjëj, që mbanin një copë dru të trashë. Ishte një tra që e kishte pasur një njeri në sy, me gjith' atë kerkonte një copë kashtë në syrin e fqinjit. (2) Por ëngjëjt në vënd që ta mbanin për së gjati, e mbanin për së gjëri "Po këjo?.. pëshpëriti Peçi: "si mbahet një tra n' atë mënyrë?.."

Po pastaj u-qetësua duke menduar: E gjëjmë në fund, veç se të mos na dalin pengime!.. Pastaj pa dy ëngjëj që mbushnin ujë me një kovë të çpuar, e cila rrithte nga të gjitha anët. Dy ëngjëjt prodhonin shinë për të freskuar tokën. "Po këjo t'jetra

(2) Zakonisht përpiqemi të përmirësojmë ose më mirë të fyejmë të tjerët, pa ndrequr vetëhen t' onë. Në syrin t' onë kemi një tra, dhe mundohemi të heqim nga syri i shokut një copë kashtë. Tregojmë hipokrizi dhe as gjë t' jetër.

u-gatit për të thirur Peçi; por u-mbajt duke kujtuar se mos ishte një lojë. "Për të shkuar kohën, „ thoshte me vetëhe, " mund të bëhen edhe gjëra të padobishme, mbi të gjitha, këtu, ka pak ose asgjë për të bërë „.

E më tutje pa një karro të fundosur në një gropë.

" S' ke pse të çuditesh „ i tha njeriut që ndodhej pranë karros: " është ngarkuar shumë keq! Frej kujt është ngarkuar? „.

" Mendime të mira. S' munda ta shpie gjer në fund; por me gjith' atë e tërhoqa gjer këtu. Ndonjë ka për të më dhënë dorë „.

Me të vërtetë, erdhi një ëngjëll e vuri përpara karros dy kuaj.

" Shumë mirë! „ tha Peçi: " por dy nuk do të mjaftojnë; duhen, të paktën, katër.

Një ëngjëll t' jetër erdhi me dy kuaj të tjerë, por në vënd që t' i vinte përpara, i vuri nga pas. Ketë herë Peçi i a shkrepë.

" Për mre... mrekulli! „ bërtiti " ej, ç' farë bën? S' është parë kurrë, në cilën botë, vihen kështu? Mor kryelartë që janë, besojnë se i dinë të gjitha më mirë nga të tjerët „ E donte të thoshte edhe të tjera; por një nga ata që ishin sipër e mbërtheu për gryke e posht; e hodhi nëpër hapësirë. Ai pati kohë të shohë që karrua ishte ngritur n' ajër nga katër kuajt . . . që kishin krahë.

Në këtë çast Peçi u-zgjua. " Parajsa thoshte me vetëhe " nuk është pikërisht si toka, e janë gjëra që me shikimin e parë duken të liga e në fund janë të mira. Me një herë kush mund të qëndrojë të shohë, pa lëvizur, të vihen dy kuaj para karros e dy pas? Kishin me të vërtetë krahë . . . por unë nuk i kesh parë. Si do që të jetë ç' marrëzi t' u vësh krahë kafshëve që kanë katër këmbë! Por të ngrihemi! se ndryshe këtu çdo gjë ka për të shkuar shumë keq. Shyqyr që s' paskam vdekur! „.

Përktheu nga Italishtja

Vizi '38.

Mësuesvet.

T'u-ngjat jetani kolegë; ç'bëni qysh jini, qysh shkoni?
 T'ju dëgjonj shënden e mirë, dhe këtë të më dëgjonil!
 Puna juaj është e madhe, është e shënjtë, është e lart;
 Ju po hani je ën t'uaj, dyke dhënë edukatë!
 Shteti juve, ju ka lënë ca filiza nëpër duar;
 Për të rritur këto shpirta, tek ay jini betuar.
 Ju përmbysni ërësirën, për ti dhënë botës dritë.
 Ju themelosni ndërtesën, për të sjellë mirësitë!!
 Ju ngá hiçet kalamanë, përgatitni shumë njerës,
 Fatin e lumtur të njerzisë, e lëshoni n'prak të derës.
 Shtypni gjëmbat, të mos mbijnë; mbillni lulet e gëzimit;
 Se këto shtije në kokë, or e bukr'e mësimit!...
 Ju largohi shoqërivet, çdo dëfrim lini më njanë.
 Shkoni jetën nëpër zhurrma; hahi tok me kalamanë.
 Lumtërit e kësaj gjallje, prej jush vinë sërë-sërë;
 Sa të ditur që ka bota nga ju duall që të tërë.
 Pa msuës njeri s'u-msua dhe njeri s'lindi i ditur;
 Mëndjet e mbëdha të botës ju me msim i kini ndritur.
 Me këshillat e përditshme dhe me shumë porosira;
 Ju ndërtoni kurdoherë një thesar që koston lira l....
 Ju i ndihni shoqërisë, i gatitni anëtarë;
 Që me' ta të lulëzonjë dhe të shkonjë mir'e mbarë.
 Ju lëçitës, kur të merni këto fjalë, t'i këndonl;
 Për të mirën e fëmis, tok me msuësit punoni.
 Rroftë shkolla që jep dritë, dhe mbyll burgje të tmerruar,
 Tok me' të dhe ju që mbushni, një detyrë të mbaruar.
 O lavruësit e mëndjes që gëzoni çdo njeri;
 Për detyrën mos kurseni, mund, përpjekje dashuri.
 Në kujtesat që do ngjallni, do të jini për t'u-çmuar;
 Tërë jetën do të jini, gjithë për t'u-lavdëruar!
 Kalamanët do t'u ujohin, si syt'e jetës së tyre;
 Jet' e bardhë njerëzore, është brum' i kësaj detyre!
 Si kolegu që kam shkruar, sigurisht, jam' i mendimit;
 As një fli nuku kursehet, për të mirën' e mësimit.
 Ju o mësues t' Atdheut të dashur, plotësoni ç'ju kërkohet!
 Vepëroni me ndërgjegje, për atë që ju besohet.
 Ju këtë e dini vetë, se sa vleni për arsim;
 Nga ju pritët dita-ditës, shpresë, drit e përparim!!!
 Pra përpara le të shkojmë; për të mbushur një qëllim.
 Le t'i derdhimë fuqitë; të përhapim arësim!....

Ramo Salih Frashëri.

Fjalë të rralla të qëmtueme nga Tomorrica

Prej Normalistit Azem Teferiçit.

1. Kotorr-i = çdo klysh : macje, qeni, etj.
2. Telishtë-a = gozhdë
3. Me skopitë = me tredhë (deshë, muzetën, etj.)
4. Vargës-i = dash i paskopitun
5. Përçak = cja p i " "
6. Skopec-i = " i tredhun.
7. Lopët **hiqen**, dhitë **përçehen**, dhent **ndërzehen**
8. Pshtymë-a = bloza
9. Xherkë-a = lakën mishi
10. Korçan-i = kërcylli i laknës së mishit
11. Me gulçue; qetë **gulçojnë** prej vapës
12. Kërçep-i = kërcû i vogël ose i math
13. Gëshirë-a = rrëshinë, shkindër
14. Strug-u (shum strugje) = përua i math ose lum me dëborë që vjen poshtë prej malit
15. Toçil-i = përdua me gurë të mëdhej afër vendit ku buron
16. Stelë-a = duhan vjeshtuk
17. Me rrekë = me kuvendue gjatë, me e knaqë tjetrin me fjalë e me shpoti
18. Spithar-i = gropë e bame në gur prej pikës së shiut dhe që mban ujë ose gropë e bame vetvetiu në gur.
19. Stenë-a = tokë bardhushinë plot me haliqe e që nuk prodhon
20. Çmezi-i = një farë pushi i gjelbër në t' errët që del nëpër gurët që gjinden, n' ujë
21. Kali **përrjël** = e ha ana, prier më një anë
22. Me zëgatë = me ngamë
23. Me **dredhë gjuhën** = me kthye fjalën
24. Nxarë-a = një buti arre (4 kokrra).

(vijon)

Posta e jonë

— Me këtë numër "Normalisti", mbaron botimin e tij për këtë vit shkollor. Me Pajtimtarët që kanë parapaguar të hollat jemi në rregull: dhanë 1 fr. ar. dhe muarnë 6 numra në kohën e caktuar. Të dy anët plotësuam detyrën t'onë siç duhet. Presim ta plotsojnë dhe ata që pajtimin e kanë lënë për në fuq: të na dërgojnë të hollat, kështu e do e mira e "Normalistit".

— "Normalisti", falënderon gjithë përfaqësuesit e krahinave për mundimin, që muarnë në përhapjen e së përkohëshmes.

— "Normalisti", uron gjithë këndonjësit arsimtarë pushime të mira; gjatë këtyre 2 muajve fitofshin shëndet të mirë për tu këthyer me fuqin e duhur në bangot e shkollës dhe të përmbushin siç duhet detyrën e shenjtë të tyre.

Tani në fund na erdhën disa shkrime që vlenin, por s'u-botuan me qënë se lënda ishte mbaruar së radhë në shtypshkronjë. Për shumë arsye të tjera nuk janë botuar gjatë këtij viti disa artikuj, që kanë ardhur me kohë. Midis këtyre ka të tillë që duheshin botuar por që nga mungesa e vëndit i kemi shtyrë që nga njeri numër tek tjetri. Dhe në se shumë herë disa bashkëpuntorve nuk u kemi dhënë përgjigje të prerë për pëlqim ose mos pëlqim, arsyeja ka qënë: nuk dinim në se do të na vinin artikuj të tjerë më të mirë po t'asaj natyre. Fundi, një pjesë e madhe e shkrimeve mbetën për vjetin shkollor t'arhëm.

— Edhe një herë vijmë të çfaqim kënaqësin t'onë për "bisedimin", që shkaktoi artikulli i librit të këndimit. Në këtë numër do të botonim edhe dy shkrime të tjerë mbi atë themë: njeri i Z. Musa Tafës dhe tjetri i Z. K. Theodhozit; mirpo, fatkeqësisht, me qënë se arrijtën në kohën që lënda ishte radhëur, mbetën pa u-botuar.

V. R. Ata përfaqësonjës, që nuk na kanë dërguar pajtimet, janë të lutun të na i dërgojnë sa më parë se do mbyllim llogaritë.
